

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

KHOA KINH TẾ HỌC

Đồng chủ biên:

GS.TS. NGUYỄN VĂN THƯỜNG - TS. TRẦN KHÁNH HƯNG

GIÁO TRÌNH **KINH TẾ VIỆT NAM**

(Tái bản lần thứ 3)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
2014

TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN
KHOA KINH TẾ HỌC

Đồng chủ biên: GS.TS. NGUYỄN VĂN THƯỜNG - TS. TRẦN KHÁNH HÙNG

Giáo trình

KINH TẾ VIỆT NAM

(Tái bản lần thứ 3)

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

2014

MỤC LỤC

LỜI MỞ ĐẦU	7
CHƯƠNG 1: ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU MÔN KINH TẾ VIỆT NAM.....	9
I. VỊ TRÍ CỦA MÔN KINH TẾ VIỆT NAM.....	9
II. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHẠM VI NGHIÊN CỨU CỦA MÔN KINH TẾ VIỆT NAM	10
III. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU CỦA MÔN HỌC	11
IV. TÁC DỤNG CỦA MÔN HỌC.....	13
CHƯƠNG 2: CÁC NGUỒN LỰC PHÁT TRIỂN KINH TẾ.....	14
I. KHÁI NIỆM VÀ VAI TRÒ CỦA CÁC NGUỒN LỰC PHÁT TRIỂN KINH TẾ	14
II. THỰC TRẠNG CÁC NGUỒN LỰC PHÁT TRIỂN KINH TẾ.....	17
III. QUAN ĐIỂM VÀ GIẢI PHÁP CHỦ YẾU NHẪM HUY ĐỘNG, SỬ DỤNG CÓ HIỆU QUẢ CÁC NGUỒN LỰC PHÁT TRIỂN KINH TẾ Ở NƯỚC TA	31
CHƯƠNG 3: THỂ CHẾ KINH TẾ.....	35
I. KHÁI NIỆM THỂ CHẾ, THỂ CHẾ KINH TẾ.....	35
II. NHỮNG NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG VÀ CHỨC NĂNG CỦA THỂ CHẾ KINH TẾ	37
III. THỰC TRẠNG THỂ CHẾ KINH TẾ.....	39
CHƯƠNG 4: TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ.....	54
I. KHÁI NIỆM VÀ CÁC NHÂN TỐ TÁC ĐỘNG ĐẾN TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ.....	54
II. THỰC TRẠNG TĂNG TRƯỞNG VÀ CHẤT LƯỢNG TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ VIỆT NAM.....	57
CHƯƠNG 5: CÔNG NGHIỆP HOÁ, HIỆN ĐẠI HOÁ.....	79
I. BẢN CHẤT VÀ NỘI DUNG CỦA QUÁ TRÌNH CÔNG NGHIỆP HOÁ, HIỆN ĐẠI HOÁ.....	79
II. QUÁ TRÌNH HOÀN THIỆN CHỦ TRƯỞNG, ĐƯỜNG LỐI CÔNG NGHIỆP HOÁ, HIỆN ĐẠI HOÁ Ở NƯỚC TA.....	87

III. BỐI CẢNH MỚI CỦA THỜI ĐẠI VÀ NHIỆM VỤ ĐẨY NHANH CÔNG CUỘC CÔNG NGHIỆP HOÁ, HIỆN ĐẠI HOÁ ĐẤT NƯỚC	99
CHƯƠNG 6: CHÍNH SÁCH TÀI KHOẢ	104
I. KHÁI NIỆM VÀ VAI TRÒ CỦA CHÍNH SÁCH TÀI KHOẢ	104
II. NGÂN SÁCH NHÀ NƯỚC VIỆT NAM TRONG THỜI KỶ ĐỔI MỚI	108
III. ĐIỀU HÀNH CHÍNH SÁCH TÀI KHOẢ Ở VIỆT NAM.....	123
CHƯƠNG 7: CHÍNH SÁCH TIỀN TỆ.....	137
I. TỔNG QUAN VỀ HỆ THỐNG NGÂN HÀNG VIỆT NAM.....	137
II. NGÂN HÀNG NHÀ NƯỚC VIỆT NAM VÀ CHÍNH SÁCH TIỀN TỆ.	139
III. ĐIỀU HÀNH CHÍNH SÁCH TIỀN TỆ QUA CÁC GIAI ĐOẠN	144
CHƯƠNG 8: GIÁO DỤC - ĐÀO TẠO, LAO ĐỘNG - VIỆC LÀM VÀ AN SINH XÃ HỘI	158
I. KHÁT QUÁT HỆ THỐNG CÁC CHÍNH SÁCH XÃ HỘI Ở VIỆT NAM	158
II. CHÍNH SÁCH GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO.....	161
III. CHÍNH SÁCH LAO ĐỘNG VÀ VIỆC LÀM.....	176
IV. CHÍNH SÁCH AN SINH XÃ HỘI.....	192
V. ĐỊNH HƯỚNG CÁC CHÍNH SÁCH XÃ HỘI TRONG GIAI ĐOẠN TỚI	203
CHƯƠNG 9: HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ.....	209
I. KHÁI NIỆM VỀ HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ.....	209
II. CƠ SỞ HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ.....	209
III. NHỮNG CƠ HỘI VÀ THÁCH THỨC CỦA HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ ĐỐI VỚI VIỆT NAM.....	219
IV. QUÁ TRÌNH HỘI NHẬP KINH TẾ QUỐC TẾ CỦA VIỆT NAM.....	226
V. CÁC TỔ CHỨC VÀ DIỄN ĐÀN KINH TẾ QUỐC TẾ VIỆT NAM GIA	234
CHƯƠNG 10: NÔNG NGHIỆP	251
I. VAI TRÒ CỦA NÔNG NGHIỆP TRONG NỀN KINH TẾ	251
II. NHỮNG ĐẶC ĐIỂM CƠ BẢN CỦA NÔNG NGHIỆP	254
III. THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP VIỆT NAM THỜI KỶ ĐỔI MỚI (1986 - NAY).....	257
IV. ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP VIỆT NAM.....	278
V. CÁC BIỆN PHÁP CHỦ YẾU PHÁT TRIỂN NÔNG NGHIỆP TRONG NHỮNG NĂM TỚI.....	281

CHƯƠNG 11: CÔNG NGHIỆP	286
I. VAI TRÒ CỦA CÔNG NGHIỆP TRONG QUÁ TRÌNH PHÁT TRIỂN KINH TẾ - XÃ HỘI CỦA VIỆT NAM	286
II. THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN CÔNG NGHIỆP VIỆT NAM THỜI KỶ ĐỔI MỚI.....	292
III. ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN CÔNG NGHIỆP VIỆT NAM	307
CHƯƠNG 12: DỊCH VỤ	313
I. KHÁI NIỆM VÀ CÁC LOẠI HÌNH DỊCH VỤ.....	313
II. VAI TRÒ CỦA KHU VỰC KINH TẾ DỊCH VỤ.....	320
III. THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN DỊCH VỤ VIỆT NAM THỜI KỶ ĐỔI MỚI.....	322
IV. MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM PHÁT TRIỂN KHU VỰC DỊCH VỤ Ở VIỆT NAM TRONG THỜI GIAN TỚI.....	336
CHƯƠNG 13: THƯƠNG MẠI.....	341
I. KHÁI NIỆM VÀ VAI TRÒ THƯƠNG MẠI TRONG KINH TẾ THỊ TRƯỜNG.....	341
II. THƯƠNG MẠI VIỆT NAM THỜI KỶ 1975 - 1986.....	346
III. THƯƠNG MẠI VIỆT NAM THỜI KỶ ĐỔI MỚI	351
IV. ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN THƯƠNG MẠI VIỆT NAM TRONG THỜI GIAN TỚI.....	370
CHƯƠNG 14: ĐẦU TƯ NƯỚC NGOÀI	372
I. KHÁI NIỆM VỀ ĐẦU TƯ NƯỚC NGOÀI VÀ CÁC NHÂN TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN THU HÚT ĐẦU TƯ NƯỚC NGOÀI.....	372
II. THUẬN LỢI, KHÓ KHĂN VÀ CHỦ TRƯỞNG CỦA NHÀ NƯỚC VỀ THU HÚT ĐẦU TƯ NƯỚC NGOÀI.....	379
III. THỰC TRẠNG VỐN ĐẦU TƯ NƯỚC NGOÀI.....	382
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO CHÍNH.....	395

DANH MỤC BIỂU

Biểu 2.1: Cơ cấu lao động đang làm việc tại thời điểm 1/7 hàng năm phân theo thành phần kinh tế.....	20
Biểu 2.2: Tỷ lệ thất nghiệp và tỷ lệ thiếu việc làm của lực lượng lao động trong độ tuổi năm 2008 phân theo vùng.....	22
Biểu 2.3: Tổng mức và cơ cấu vốn đầu tư phát triển của cả nước giai đoạn 1991-2000 (Giá so sánh năm 1994).....	23
Biểu 2.4: Tỷ trọng vốn đầu tư phân theo thành phần kinh tế.....	24
Biểu 3.1: Các yếu tố cơ bản cấu thành thể chế kinh tế.....	36
Biểu 4.1: Tốc độ tăng trưởng GDP của các nhóm ngành kinh tế Việt Nam, 1991-2010.....	60
Biểu 4.2: Cơ cấu kinh tế Việt Nam (1990 – 2010).....	61
Biểu 4.3: Cơ cấu thành phần kinh tế trong GDP của Việt Nam, 1991-2008.....	64
Biểu 4.4: Tỷ lệ nghèo chung ở Việt Nam phân theo một số tiêu chí (*).....	65
Biểu 4.5: Tỷ lệ hộ nghèo ở Việt Nam phân theo một số tiêu chí (*).....	66
Biểu 4.6: Một số chỉ tiêu về hệ thống y tế tại Việt Nam, 1995 - 2008.....	67
Biểu 4.7: So sánh khoảng cách GDP/người của Việt Nam và một số nước trong khu vực.....	69
Biểu 4.8: Năng suất lao động xã hội của Việt Nam.....	70
Biểu 4.9: Năng lực cạnh tranh của Việt Nam, 1999-2007.....	75
Biểu 6.1: Thu chi ngân sách nhà nước năm 2008.....	120
Biểu 6.2: Thu chi ngân sách nhà nước giai đoạn 1986-1990.....	125
Biểu 6.3: Cơ cấu nguồn bù đắp thâm hụt ngân sách nhà nước.....	125
Biểu 6.4: Thu chi ngân sách nhà nước giai đoạn 1991-2000.....	127
Biểu 6.5: Thu chi ngân sách nhà nước so với GDP giai đoạn 1991-2000.....	129
Biểu 7.1: Tốc độ tăng trưởng tiền tệ, tỉ lệ lạm phát và tăng trưởng kinh tế giai đoạn 1991-1998.....	147
Biểu 7.2: Tốc độ tăng trưởng tiền tệ, tỉ lệ lạm phát và tăng trưởng kinh tế giai đoạn 1999- 2003.....	150
Biểu 7.3: Tốc độ tăng trưởng tiền tệ, tỉ lệ lạm phát và tăng trưởng kinh tế giai đoạn 2004- 2009.....	153
Biểu 8.1: Ngân sách Nhà nước cho giáo dục và đào tạo, 2000-2007.....	175

Biểu 10.1: Vốn đầu tư phát triển dành cho nông lâm thủy sản.....	264
Biểu 10.2: Vốn đầu tư xây dựng cơ bản trong lĩnh vực nông nghiệp, nông thôn giai đoạn 2007 – 2009.....	265
Biểu 10.3: Diện tích và sản lượng nông nghiệp.....	269
Biểu 10.4: Giá trị sản xuất thủy sản theo giá thực tế.....	271
Biểu 11.1: Vốn đầu tư cho phát triển công nghiệp theo giá so sánh 1994.....	296
Biểu 11.2: Giá trị sản xuất công nghiệp theo giá so sánh 1994.....	298
Biểu 11.3: Sản lượng một số sản phẩm công nghiệp.....	298
Biểu 11.4: Chỉ số phát triển giá trị sản xuất công nghiệp (theo giá so sánh 1994).....	300
Biểu 11.5. Cơ cấu ngành công nghiệp.....	302
Biểu 11.6. Giá trị sản xuất công nghiệp phân theo vùng.....	304
Biểu 11.7. Cơ cấu công nghiệp theo thành phần kinh tế (%).....	305
Biểu 11.8. Tỷ trọng kim ngạch xuất khẩu hàng công nghiệp trong tổng kim ngạch xuất khẩu (%).....	306
Biểu 12.1: Chỉ số phát triển các phân ngành dịch vụ theo giá so sánh 1994 (Năm trước = 100).....	323
Biểu 12.2: Tỷ trọng các phân ngành dịch vụ trong GDP.....	325
Biểu 12.3: Thứ hạng năng lực cạnh tranh trong phát triển nguồn nhân lực.....	326
Biểu 12.4: Thứ hạng năng lực cạnh tranh trong nghiên cứu và triển khai.....	327
Biểu 12.5: Đóng góp của các khu vực kinh tế vào tăng trưởng GDP, 2001-2009.....	329
Biểu 12.6: Xuất nhập khẩu dịch vụ năm 2008.....	330
Biểu 13.1: Xuất nhập khẩu của Việt Nam giai đoạn 1976-1985.....	351
Biểu 13.2: Kim ngạch xuất nhập khẩu của Việt Nam (1991-2008).....	362
Biểu 13.3: Tỷ lệ xuất nhập khẩu trên GDP của Việt Nam, 1994-2008.....	363
Biểu 13.4: Thị trường xuất khẩu hàng hoá của Việt Nam.....	366
Biểu 14.1: Đầu tư trực tiếp nước ngoài giai đoạn 1988-2009.....	383
Biểu 14.2: Các hình thức đầu tư trực tiếp nước ngoài giai đoạn 1988-2007 (chỉ bao gồm các dự án còn hiệu lực).....	384
Biểu 14.3: Địa phương thu hút vốn đầu tư nước ngoài nhiều nhất giai đoạn 1988-2008.....	385
Biểu 14.4: Một số đối tác đầu tư lớn trong giai đoạn 1988-2008.....	387
Biểu 14.5: Vốn ODA trong giai đoạn 1993-2009.....	392

DANH MỤC SƠ ĐỒ

Sơ đồ 8.1. Các lĩnh vực của hệ thống chính sách xã hội	160
Sơ đồ 8.2: Hệ thống giáo dục quốc dân	167

DANH MỤC HÌNH

Hình 4.1: Tốc độ tăng trưởng kinh tế Việt Nam, 1991-2008.....	58
Hình 4.2: Tốc độ tăng trưởng GDP và hệ số ICOR của Việt Nam, 1991-2008.....	71

LỜI MỞ ĐẦU

Đầy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá và phát triển kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa nhằm hướng đến mục tiêu tăng trưởng và phát triển bền vững đang là vấn đề được Đảng và Nhà nước ta hết sức quan tâm. Từ kinh nghiệm phát triển kinh tế của nhiều nước trên thế giới cho thấy, những vấn đề về nguồn lực, sự biến đổi về thể chế kinh tế, tốc độ chuyển dịch cơ cấu kinh tế, chính sách tài khóa và tiền tệ, đầu tư và thương mại quốc tế v.v... luôn ảnh hưởng trực tiếp đến sự phát triển của nền kinh tế. Đặc biệt trong bối cảnh ngày nay, toàn cầu hoá nền kinh tế thế giới đang diễn ra mạnh mẽ là cơ hội và thách thức với tất cả các nước trong phát triển. Ở nước ta thời gian qua, quá trình đổi mới kinh tế đã thu được những thành tựu cơ bản, to lớn. Đất nước ra khỏi khủng hoảng kinh tế - xã hội kéo dài và tạo tiền đề đầy nhanh công nghiệp hóa, hiện đại hóa cũng như từng bước hội nhập sâu rộng vào hệ thống kinh tế quốc tế. Điều đó đã khẳng định đường lối, chính sách và những giải pháp đúng đắn, sáng tạo của Đảng và Nhà nước đối với sự phát triển của nền kinh tế Việt Nam. Tuy nhiên, ngay trong sự phát triển, những bất cập về cơ chế chính sách, về tăng trưởng và phát triển bền vững, về an sinh xã hội, về hội nhập kinh tế quốc tế v.v... vẫn đặt ra không ít vấn đề cần giải quyết.

Do vậy, môn học Kinh tế Việt Nam sẽ trang bị kiến thức về lý luận và thực tiễn phát triển kinh tế ở Việt Nam trong thời kỳ đổi mới cho sinh viên các trường đại học thuộc khối kinh tế, quản lý và quản trị kinh doanh hiện nay. Xuất phát từ yêu cầu đó, trường Đại học Kinh tế quốc dân đã xây dựng môn học Kinh tế Việt Nam. Môn học đã được đưa vào giảng dạy trong khung chương trình đào tạo của trường Đại học Kinh tế quốc dân.

Nội dung môn Kinh tế Việt Nam bao gồm các chương sau đây:

- Chương 1:* Đối tượng và phương pháp nghiên cứu môn Kinh tế Việt Nam - GS.TS. Nguyễn Văn Thường.
- Chương 2:* Các nguồn lực phát triển kinh tế - GS.TS. Nguyễn Trí Đình, TS. Trần Khánh Hưng.
- Chương 3:* Thể chế kinh tế - TS. Phạm Huy Vinh, TS. Trần Khánh Hưng.
- Chương 4:* Tăng trưởng kinh tế - GS.TS. Nguyễn Khắc Minh, GS.TS. Trần Thọ Đạt, PGS.TS. Lê Quốc Hội.